

v drobné sošce Dampť. Nikdy se neopakoval: třeba byl sebe naléhavěji žádán, aby opakoval některý svůj kus, vždycky stvořil nový z inspirace chvíle a materiálu. — Duch jeho byl úžasně pružný. Jmenovitě jest upozorniti ještě na graciesní nábytek, který provedl a několikrát vystavoval, nábytek, v němž stylová rafinovanost doby Ludvíka XV. snoubí se šťastně s citem a smyslem pro přírodu, Galléovi vlastním. *Luxembourg* a *Galliera Museum* chovají od něho ukázky vykládané práce neobyčejné síly obraznosti a plné motivů z domácí lotrinské flory, která ho inspirovala tak často a tak šťastně.

Théodore Duret: James M. N. Whistler, peintre et graveur

Přítel velkého mistra, který namaloval také kouzelně jeho portrét, napsal o něm monografii vzácné hodnoty. Jméno Théodora Dureta není u nás snad naprosto známo a přece jest to jeden z nejdistingovanějších duchů dnešní Francie a jeden z tvůrců její obdivuhodné výtvarné kritiky, která vrcholí dnes ve jménech jako jsou Geffroy, Roger Marx, Mirbeau a Mauclair. Duch úžasné kultury výtvarné i literární, nepřítel vši konvence a prostřednosti, šel vždy hony před běžným rozvojem. Stačí pročísti sbírku jeho essayí a studií *Critique d'avant-garde* (Paříž 1885), kde bojuje hlavně za impresionisty, abychom byli k němu jati úctou jako k duchu vzácné síly myšlenkové, odvážné intuice umělecké a krásné bojovné inspirace. Několik studií o filosofech — o Herbertu Spencerovi a Schopenhauerovi — ukazuje, že se neobmezoval jen na kulturu výtvarnou — a ku svému prospěchu. Kritika jeho není neurasthenická, má jakýsi klidný dech a jasný, širý rozhled — lásku velkého obzoru, který uklidňuje. Z pozdějších jeho prací zasluhuje čestné zmínky veliká jeho monografie o *Manetovi*, kterou vydal před dvěma roky v témže formátě a tímž nákladem jako dnes *Whistlera*. Manetův umělecký růst a rozvoj nebyl posud vyložen tak čistě rytmicky, s takovým smyslem pro jeho temperament, jeho sopečnost a horečnost, jeho logický fanatismus.

Přítomná monografie Duretova křísí figuru i dílo Whistlerovo krásným uměním psychologa i kritika. Charakter záhadného a kouzelného tohoto genia jest studován ve všech složkách a nakonec ukázán při díle. Autoru podařilo se sestoupiti k živému logickému proudu, který nesl tuto figuru tak jasnou a rezonující, jejíž temperament „měl naléhavost logiky“ a jejíž „logika měla celé kouzlo temperamentu“. Dílo Whistlerovo roste před našimi zraky a rozvíjí se organicky jako krásný strom nebo květina; malířský a umělecký charakter, cítíte to, jest zde ovládnutou přírodní silou. Nakonec dospívá Duret k obraně Whistlera od obžaloby, že se inspiroval Velasquezem: ukazuje, že Courbet to byl, kdo měl vliv na Whistlera malíře a ještě více na Whistlerova ducha mnohem spíš než španělský malíř-grand.

V pátém svazku Souboru díla F. X. Šaldy vydáváme po prvé knižně všechny ty essaye, referáty, polemiky a glossy, které Šalda napsal v letech 1901 až 1904 — až na ty essaye, které vyšly v *Bojích* o zítřek a v *Duši* a díle. Studie sem nepojaté, ale chronologicky sem patřící, tedy jsou:

Z roku 1901 — Osobnost a dílo, Alej snu a meditace ku hrobu Jana Nerudy a Hrdinný zrak; jsou dnes v *Bojích* o zítřek; svým vznikem by patřily za Problém malého národa v našem souboru a dokreslily tak druhou půli r. 1901.

Z roku 1902 — Geniova mateřština, pojatá do *Bojů* o zítřek (zde by uváděla rok 1902), a Emil Zola, dnes v *Duši* a díle (zde by patřil za feuilleton Stud nestydatých).

Z roku 1903 — Smysl dnešní t. zv. renaissance uměleckého průmyslu, přejatý pod změněným názvem Ethika dnešní obrody aplikovaného umění do *Bojů* o zítřek, chronologicky však předcházející studii Antonín Sova: Balada o jednom člověku a jeho radostech; dále Nová krása: její genese a charakter a Problém národnosti v umění, obojí dnes v *Bojích* o zítřek; zde by ukončovaly pásmo velkých essayů a článků z r. 1903.

Z roku 1904 — Ležela země přede mnou, vdova po duchu, který odešel, dnes se zkráceným názvem uzavírající Boje o zítřek; časově patří za článek Divadlo a literární ethika i kultura.

Jako svazky předchozí netvoří ani náš svazek samostatný celek ve smyslu Šaldových výborů; přesto však vytvoří se svazkem následujícím uzavřenou kapitolu Šaldovy obsáhlé činnosti ve Volných směrech, po níž následuje další období jeho Noviny a České kultury.

Do Volných směrů počíná Šalda přispívat už v roce 1901. Tři velké studie, které do Volných směrů toho roku napsal, přešly do *Bojů* o zítřek, a tak je zde rok 1901 zastoupen jen dvěma články z České revue, jedním z vídeňské *Die Zeit* a předmluvou k Šaldovu překladu Ruskinova dílka *Sézam* a *lilie* ze Světové knihovny. Teprve rokem 1902, kdy Šalda vstupuje přímo do redakce Volných směrů, počíná vycházet množství studií, referátů, gloss a polemik, podepisovaných plným jménem nebo šifrou *Quidam*. Od této doby jen ojedinele hostuje Šalda v České revui,¹

¹ - Paralelně s Volnými směry redigoval Šalda krátce i literární rubriku České revue, jak vyplývá z jeho poznámky pod čarou k článku *Marya Konopnická* od *Fr. Sekaniny* v České revui 6, 1902/3, str. 119: „Uveřejňuje tento článek připomínám, že se nesrovnávám ani s jeho panegyrickým tónem, ani s jeho příliš vysokým odhadem umělecké potence pí Konopnické. F. X. Šalda“